

Türkçe ve Japoncada Öfke Duygusunu İfade Eden Deyimler Üzerine Kavramsal Bir Sınıflandırma

Ayşegül ATAY¹

Öz

Yabancı dili tam öğrenmek, söz varlığını çok iyi bilmekle ilgilidir. Söz varlığının dil yapılarından biri de deyimlerdir. İletişimde önemli değeri olan öfke duygusunu ifade eden deyimler söz varlığında oldukça fazladır. Bu çalışmada, öfke duygusunu anlatan Türkçe ve Japoncadaki deyimler incelenmiştir. Öfke, Japoncada “ikari” ile ifade edilmektedir. Bu ruh halinin dile yansımaları ise her iki dilde de somut kavramlardan oluşan deyimlerle anlatılır. Örneğin çok kızıp öfkelenme durumunda, Türkçede *kan beynime çıktı* denirken, Japoncada *atama ni kita* kullanılmaktadır. Ancak, öfke duygusunu anlatan Türkçe ve Japoncada başka deyimler de bulunmaktadır. Bu deyimler hangi kavramlardan oluşmaktadır? Bu çalışmada Türkçe ve Japoncadaki öfkenin kavram alanını belirlemek amacıyla karşılaştırma yapılmıştır. Yapılan incelemede, kavram alanındaki ortak kavramların yanı sıra, farklı kavramlar tespit edilmiştir. Buradan, Japoncada *karın, bağırsak, sırt, göbek, kalp, dudak, taç ve ters*; Türkçede ise *ağız, burun, topuk, din, bilinç dışılık, kabadayılık, sigorta ve patlayıcı madde* şeklinde farklı kavramlar oluştu, iki toplum arasındaki kültürel farkın göstergesidir.

Anahtar Sözcükler

öfke
Türkçe Japonca deyimler
ikari
kavram alanı
anlam

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 23.11.2021

Kabul Tarihi: 21.02.2022

Doi:
10.20304/humanitas.1040242

A Conceptual Classification on Idioms Expressing the Emotion of Anger (Ikari) in Turkish and Japanese

Abstract

Learning a foreign language is about knowing the vocabulary very well. One of these is idioms. Idioms expressing the feeling of anger, which has an important value in communication, are abundant in the vocabulary. In this study, Turkish and Japanese idioms describing the emotion of anger were examined. Anger is "ikari" in Japanese. Reflection of this mood on the language is expressed by idioms consisting of concrete concepts in both languages. For example, in case of getting angry, it is said that *kan beynime çıktı* in Turkish, while in Japanese it is called *atama ni kita*. There are other idioms in Turkish and Japanese that describe the feeling of anger. What concepts do these idioms consist of? In this study, a comparison was made by determining the conceptual area of anger in Turkish and Japanese. As a result, besides the common concepts in the conceptual area, different concepts were detected.

Keywords

anger
idioms in Turkish Japanese
ikari
conceptual field
meaning

About Article

Received: 23.11.2021

Accepted: 21.02.2022

Doi:
10.20304/humanitas.1040242

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Kayseri/Türkiye, aseyhan@erciyes.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8819-4959

Giriş

Anadilinden başka bir dili ya da dilleri öğrenmek, sadece anadildeki kazanılmış kavramların eşdeğerliğini bellemek değil, yeni kavramları ve bunların ince anlam ayırımını da anlamak demektir (Köksal, 2003, s. 233-234). Bir konuşmada ya da yazıda geçen her bir kavram, başka kavramla birlikte kalıplaşır. Bu kavramların anlamları birlikte kullanıldığı sözcüklerle yeni anlamlar kazanırlar. Örneğin, *gözü dönmek*, *göz değmek*, *gözü düşmek* gibi deyimler göz kavramından yararlanarak yan anlam yüklenirler. Bu nedenle yabancı bir dili öğrenirken o dilin kültürünün bir parçası olan deyim ve atasözleri bilmek gerekmektedir.

Deyimler-bir başka ulusla olan kültür ilişkileri sonunda, ondan çevrilme, alınma değilse- bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası, maddi ve manevi kültürünü yansıtan, o toplumun düşünme biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlerdir (Aksan, 1993, s. 83).

Aksan (1993), yukarıdaki sözleriyle deyimlerin bir ulusun kültürünü yansıtan önemli değerler olduğunu açık bir şekilde ifade etmektedir.

Günlük yaşamda her bir kavramı ya da durumu anlatan deyimler vardır ve sıkça kullanılmaktadır. Örneğin, *aşırı sevinç* için “içi içine sığmamak” duygu durumunu anlatırken, *evermek* ise “baş göz etmek, başını bağlamak” şeklinde birisinin medeni durumundaki değişimi anlatmaktadır. Duygu durumu hem bireyseldir hem de toplumsaldır. Toplumsal oluşu her dilin kendine özgü olmasını gösterir. Dolayısıyla deyimler, insanların duygu dilinin yansımasıdır. Duygular türlü türdür. Sevinç, coşku, üzüntü, korku, ızdırap ve heyecan gibi. Araştırmacıların duyguları sınıflandırmada ortak görüş sergilemedikleri belirtilmektedir (Hacıoğlu, 2012). En yaygın kabul gören sınıflandırma, olumlu ve olumsuz duygu durumlarıdır. Olumlu duygulardan olan sevinç ve coşku durumlarında insanlar birbirleriyle iletişime geçtiklerinde iletişim olumlu yönde ilerler. Bu nedenle, iletişimde sorun yaşanmaz. Buna karşın, olumsuz duygulardan biri olan öfke ve kızgınlık iletişimde hassasiyet gerektiren duygu durumudur. Çünkü insanların birbirleriyle iletişim kurmalarında bu duygular ön plana çıktığında, dikkatli ve bilinçli olunmadığında iletişimde aksama, bozulma ve kopma olabilir. Örneğin, öğrenilen yabancı dilin konuşulduğu herhangi bir ortamda iletişimin pürüzsüz ilerlemesi önemlidir.

İletişimde önemli değeri olan öfke duygusunu yabancı dilin kültürüyle birlikte öğrenmek önemli bir konu olduğundan bu araştırmada, duygu ifadelerinden biri olan öfke duygusu ele alınmıştır. Öfke, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, “engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap” olarak

açıklanmaktadır (Öfke, t.b.). Öfkenin eylem şekli *öfkelenmek* diğer bir ifadeyle *kızmak*'tır. *Kızmak* ve bu durumu ifade eden *kızgın*, “ısıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak” (Kızmak, t.b.) şeklindeki asıl anlamıyla açıklanmakta ve *taşlar güneşten kızmıştı*, cümlesinde asıl anlamı vermektedir. Aynı zamanda *kızmak*, insanların öfkelenme ve hiddetlenmesini somut bir şekilde anlatmak için de kullanılmaktadır (Aksan, 2006, s. 67). Bu araştırmada terim birliği sağlamak açısından yukarıdaki tanımlarda bulunan kızgınlık, kızma, hiddet, gazap sözcükleri için *öfke* ve bunların eylem halleri için *öfkelenmek* terimleri benimsenmiştir.

Öfkelenmek ve öfke, Japoncada “ikaru /okoru” (eylem) ve “ikari okori” (ad hali) ile ifade edilmektedir. Bu ruh halinin dile yansımaları ise her iki dilde de somut kavramların kalıplaşması olarak açıklanabilir. Örneğin çok kızıp öfkelenme durumunda, Türkçede *kan beynime çıktı* denirken, Japoncada *atama ni kita* kullanılmaktadır. Ancak, *öfke* duygusunu somutlaştıran Türkçe ve Japoncada başka deyimler de bulunmaktadır. Bu deyimlerde hangi kavramlar öfkenin somutlaştırılmasında kullanılmaktadır? Bunlar arasında benzerlik ve farklılıklar nelerdir? Bu araştırmada, bu sorulardan yola çıkarak, Türkçe ve Japoncadaki *öfke* duygusunu ifade eden kavramların belirlenmesi ve bunların sınıflandırılarak karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Bu sınıflandırmada ortak kavramlar olabileceği gibi farklı kavramlar olması da öngörülmektedir. Yapılacak bu kavram alanı sınıflandırması ile her iki kültürün öfke duygusunda yer alan değerleri belirlenmiş olacaktır. Ayrıca araştırma, bu iki dilin öğrenilmesi ve öğretilmesi alanında “Türkçe ve Japoncada deyimlerin kavramsal sınıflandırma sözlüğü” adında somut bir kaynak olması için ön hazırlık niteliği taşımaktadır.

Öfkeyi içeren deyimler inceleneceği için öncelikle deyim konusuna kısaca değinmek gerekmektedir. Ayrıca deyim dışında kalıp söz terimi de tanımlarda yer aldığı için ikisi arasındaki anlam ve kullanım farkını aşağıda belirtme ihtiyacı duyulmuştur.

Deyimin Tanımı

Bir dilin söz varlığı içinde atasözü, deyim, kalıp söz ve kalıplaşmış sözler gibi birden çok sözcüğün bulunduğu yapılar bulunmaktadır (Subaşı, 1988). Bunlardan biri olan deyimler “bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambilim toplama; genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz (Vardar, 1998, s. 74)”, “birden çok sözcüğün belli bir anlamı anlatmak üzere bir araya getirildiği söz ögeleri” (Aksan D., 2021, s. 97) olarak tanımlanmaktadır. Vardar'ın (1998) deyimini *kalıplaşmış söz* olarak tanımlaması, yerine başka bir kavram getirilemeyeceği ya da başka bir kavramla değiştirilemeyeceği anlamına gelmektedir. Eğer bir kavram değiştirilirse deyim olmaktan çıkar ve anlam değişimine uğrar

ya da anlamsız olur. Örneğin, *gözü gönü tok olmak*, ‘mal düşkününü olmamak’ anlamına gelmektedir. Bu deyimdeki *gözü gönü* kavramını *ağız yüzü tok olmak* olarak değiştirdiğimizde hiçbir anlamı kalmaz. Eğer *karnı tok* olarak değiştirirse, ‘yemek yemeyeceğim, karnım tok’ şeklinde gerçek anlamıyla kullanılır. Ya da ‘benim öyle sözlere karnım tok’ deyimiyile ‘artık inanmıyorum’ yan anlamını verir ve ‘inanmak’ kavramının alanına girer. Buna göre bu tanımdaki *kalıplaşmış söz* için Aksan D. (2021) *söz öğeleri* terimini kullandığı görülmüştür.

Ancak, sözcükte içinde bulunan *kalıp söz* ve *kalıplaşmış sözlerin* yukarıda deyim tanımında geçen kalıplaşmış sözlerden bir farkı var mıdır varsa nedir? Deyimler yapısal olarak en az iki sözcükten oluşmaktadır. Buna karşın, kalıp sözler tek bir sözcükten, ardışık ya da aralı sözcüklerden oluşmaktadır (Gökdayı, 2008). Gökdayı’ya göre (2008), deyimler, kalıp sözlerden işlevsel olarak ayırt edilebilir. Onun kalıp sözleri çeşitli bakış açılarıyla ayrıntılı olarak ele aldığı “*Türkçede kalıp sözler*” adlı araştırmasında “özellikle doğum, ölüm, evlenme gibi durumlarda insanlar arasında en kolay iletişim kurmayı sağlayan dil birimlerinin geleneksel olarak kalıp sözler” olduğu belirtilmektedir. Buna göre, *Allah analı babalı büyütsün, başınız sağ olsun, Allah mesut etsin* gibi sözler birer kalıp sözdür.

Deyimler, sözdizimi, anlambilimi, sesbilimi ve halkbilimi gibi çeşitli açılardan inceleme konusu olarak araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Bu araştırmada deyimler, anlambilim açısından ele alınırken Aksan D. (1978; 1993; 2021)’nin çalışmalarından yararlanılmıştır. Anlambilim açısından deyimler, anlatım gücünü artıran anlam olaylarından ve söz sanatlarından yararlanırlar. Bunlardan birisi olan *aktarmalar*, ad aktarmaları ve deyim aktarmaları olarak ayrılmaktadır (Aksan D., 1993, s. 85; Aksan D., 1978). Ad aktarması, mecaz-ı mürsel sanatını karşılar (Yun. metonümia), diğer bir deyişle anlatılmak istenen kavram kullanılmadan onunla ilgisi, ilişkisi bulunan bir başka kavramla dile getirilmesi için yapılan söz sanatıdır (Aksan D., 2021, s.88). Örneğin, Türkçede “ölmek” kavramı için “öbür dünyaya göç etmek” deyiminde ad aktarması kullanılmaktadır. Deyim aktarması ise metafor (Yun. metaphora) ya da iğretilemedir ve beş sınıfta incelenmektedir (Aksan D., 2021, s. 79-86) a) *insandan doğaya aktarma*, b) *doğadan insana aktarma*, c) *doğadaki nesnelere arasındaki aktarma*, d) *somutlaştırma*², e) *duyular arasındaki aktarma*. Bunlar arasında *somutlaştırma*, soyut, anlatımı güç durumların, olayların, kavramların somut kavramlar aracılığıyla örneklendirilerek dile getirilmesidir. Buna Türkçedeki *kavramak* eyleminin, “bir şeyi sıkıca

² Bilişsel dilbilimde kavramsal metaforlar açısından dil incelenmekte ve somutlaştırma anlamına gelen bu metaforlar, *deneyimsel temel, kaynak etki alanı, hedef alan, kaynak ve hedef alan arasındaki ilişki, mecazi ifadeler, eşlemeler, gereklilikler, karışımlar, dil dışı gerçekleşme ve kültürel modeller* şeklinde bileşenleri içerir (Kövecses, 2008, s. 267).

tutmak”, “bir şeyi zihinde aydınlatarak iyice anlamak” anlamındaki kullanışı üzerinden örneklendirmektedir.

Ayrıca, anlambilim açısından deyimlerin taşıdığı özellikleri inceleyen Uzun (1991), Türkçedeki deyimler için derecelendirme denemesi yapmıştır. Bunun sonucunda, deyimlik anlam yapılanması içindeki öğelerin anlam değerleri temelinde birinci dereceden deyimler, ikinci dereceden deyimler (yarı deyimler) ve üçüncü dereceden deyimler (deyimsiler) olmak üzere üçlü değere ulaşıldığını belirtmektedir (Uzun, 1991). Bu çalışmadaki deyimleşme kavramı, deyim anlamının bütüne ait tek bir anlamı yansıtır duruma gelmesini açıklamaktadır. Örneğin, *turnayı gözünden vurmak* deyiminde içerdikleri kavramlar bir bütün halinde yeni bir anlam yansıttıkları için burada deyimleştirme söz konusudur ve bu deyim somutlaştırma ürünü niteliği taşımaktadır (Aksan D., 2021, s. 99-101).

Öfke Duygusu

Öfke, insan duygularından biridir. Bilişsel dilbilim açısından Hacızade (2012), öfke kavramının dildeki bildirimini Türkçeden örnekle aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Öfke kavramıyla ilgili deyimler daha çok duygu yoğunluğuna işaret eder. Örn. Çileden çıkarmak. İnsan, bütün vücudu ile öfke tepkisini ortaya koyabilir. Örn. Yüzün rengi değişir, kaşlar çatılır, gözler büyür veya kısılır, dudaklar titrer...Bazı organlarda yoğunlaşabilir. Örn. Gözde, elde, seste...Öfkenin bir miktarı derecesi olabilir. Örn. Öfkesini azaltmak, öfkenin yatışması (Hacızade, 2012, s. 166-170).

Aksan, öfke ile ilgili yaptığı İngilizce Türkçe karşılaştırmasında; biçimsel olarak Türkçede öfkenin fiillerle ifade edilirken, İngilizcede de sıfatlarla ifade edilmesinden, öfke bileşenlerinin İngilizcede nedenlere odaklandığı, Türkçede ise davranışa odaklandığı şeklinde sonuçtan bahsetmektedir (Aksan, 2007, s. 322-326). Ona göre Batılı olmayan kültürlerde benzer şekilde, duygular daha çok kavramsallaştırılır ve bunlar somut terimlerdir. Bu somut terimler, bu makale kapsamında ayrıntılı olarak incelenecektir.

Ayrıca Aksan (2006) “*Metaphors of angers: an outline of culturel model*” (Türkçe “Öfke Metaforları-Kültürel bir model taslağı” olarak çevrilebilir) başlıklı metafor açısından ele aldığı bu araştırmasında Türkçede öfke duygusunu dile getiren ifadeleri inceleyerek Amerikan İngilizcesinde gözlemlenen kavramlaştırma biçimleriyle benzer olduğunu belirtmektedir.

Öfke duygusunu ifade eden Japonca deyimlerle ilgili olarak Ishida (2000), sözdizimsel incelemesinde 6 basamaklı hiyerarşik ilişki açısından deyimleri sınıflandırmıştır. Bu hiyerarşik ilişkide bir bağlamda üst seviyedeki bir deyim alt seviyedeki hiyerarşiye geçiş yapabilir ama, alttaki üste geçiş yapamaz. Onun bu sınıflandırmasında *atama ni kuru* deyimini, 6. ve en alt

seviyede olduğu için üst seviyedeki deyimler gibi anlamını korumaz. Diğer bir deyişle, *atama ni kuru*, bir bağlamda edilgen kullanılmaz, sıfat kullanımı yoktur, belirteç almaz.

Karşıtsal dilbilim açısından Japonca ile İngilizce deyimlerin incelenmesinde öfke duygusunun da ele alındığı aşağıdaki araştırma da görülmektedir.

Matsuki (1995), “*Metaphors of anger in Japanese*” başlıklı makalesinde öfkenin Japonca ve Amerikan İngilizcesinde kavramsallaştırılma biçimlerini karşılaştırarak, ortak yönleri olduğu kadar kültürel olarak benzemeyen yönünün de olduğunu vurgulamaktadır. Diller arası bakış açısıyla, İngilizcede bulunan tüm metaforların Japoncada da bulunabileceğini gözlemlemektedir. Aynı zamanda, Japonların *hara* (*karın, göbek*) kavramı etrafında toplanan çok sayıda öfkeyle ilgili ifadeler olduğuna da dikkat çekmektedir. Bu, Japon kültürüne özgü kültürel açıdan önemli bir kavramdır ve dolayısıyla “*öfke bir haradır*” kavramsal metaforu Japonca ile sınırlıdır (Kövecses, 2008, s. 264).

Japoncada *hara* kavramı kültürel kavram olarak belirlenirken, *hara* dışında öfkeyi anlatan diğer kavramlar nelerdir? Öfke için Türkçe deyimlerde hangi kavram ya da kavramlar ön plana çıkmaktadır?

Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar

Türkçe Japonca karşılaştırmalı olarak anlamsal ve sözdizimsel açıdan (Özbek, 2015) ve bilişsel açıdan (Denizman, 2019; Varoğlu, 2013) deyimleri ele alan araştırmalar literatürde bulunmaktadır.³ Bu araştırmalardan; *Japonca ve Türkçe isim+eylem'den oluşan deyimlerin sözdizimsel ve anlambilimsel özelliklerine* genel bir bakış sunulmakta ve özellikle isim + katkısız eylem grupları ile isim+eylem deyimleri arasındaki fark belirtilmektedir (Özbek, 2015). Bilişsel açıdan ele alan Denizman (2019), “*Türkçede “burun” Japoncada “hana” ile oluşmuş deyimleri*” başlıklı yüksek lisans tezinde karşılaştırma yaparak her iki toplumun algısında benzer ve farklı yönleri tespit etmiştir. Bu tespitlerinden “öfke duygusunu ifade eden burundan oluşmuş deyimler Türkçede mevcut iken Japoncada bulunmamaktadır” yönündeki tespiti bu araştırmada kesinlik kazanmıştır.

Yine bilişsel açıdan Varoğlu (2016), “*Hara*”, “*Kokoro*”, “*Mune*” sözcükleri ile oluşturulan Japonca deyimlerde metaforik ve metonimik yapılanma, adlı doktora tezinde bu sözcüklerin çoğunlukla farklı kavramlaştırmalar için kullanıldığını belirtmekte ve ayrıntılı

³ Ayrıca atasözleri konusunda; Gençler (2017) Türk ve Japon atasözlerinde hayvan metaforlarını karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmada iki kültür arasında değil, kendi içlerinde de hem olumlu hem de olumsuz değerlere sahip oldukları sonucunu çıkarmıştır.

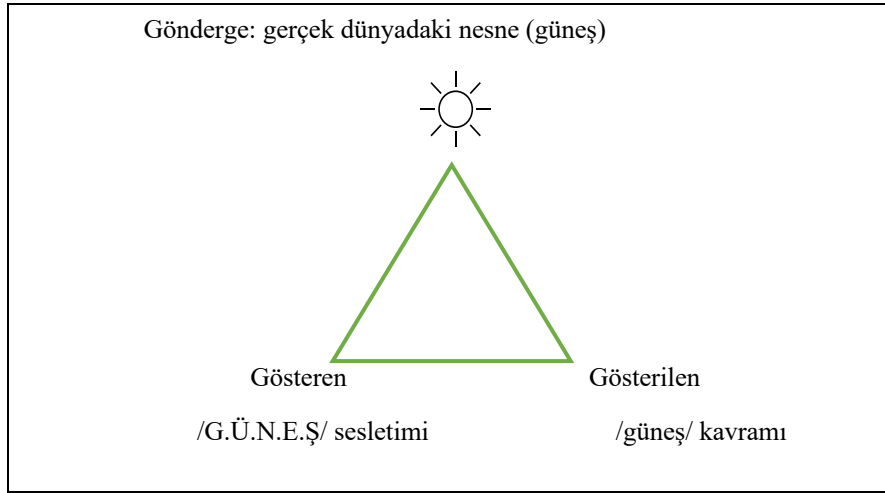
olarak incelemektedir. Aynı zamanda başka bir araştırmasında "*Japoncada "hara" Türkçede "karın" sözcüğü ile oluşan deyimlerin kavramsal/anlamsal karşılaştırmasında*" bu sözcüklerin sahip oldukları anlamsal çerçevede birkaç farklılık dışında birbirine oldukça yakın olduklarını, ancak "hara"nın *karın*dan daha geniş ve daha derin kavramsal çerçeveye sahip olduğunu belirtmektedir (Varoğlu, 2013, s. 34-49). Ayrıca "öfkelenmek ya da öfkesi dinmek" anlamına gelen deyimlerin *hara* sözcüğü ile ifade edilmesinin onun sahip olduğu kavramsal çerçevenin genişliğinin bir göstergesi olduğunu vurgulamaktadır. Onun bilişsel açıdan incelediği bu araştırmasından farklı olarak burada hem "hara" ile sınırlı kalınmayacak, hem de anlambilim açısından *öfke* duygusunu ifade eden diğer deyimlerin kavram alanı belirlenerek Türkçe ile karşılaştırılacaktır.

Yukarıdaki araştırmalar alana katkı sağlaması açısından önemli araştırmalardır. Ancak şu ana kadar *öfke* duygusunu ifade eden deyimler üzerine Türkçe ve Japonca karşılaştırmalı bir araştırma yapılmamıştır. Araştırmamızın bu açıdan alandaki boşluğu dolduracağı ve farklı alanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın incelemesi *kavram alanı kuramı* esas alınarak yapıldığı için bu kuram ve ilişkili diğer terimler aşağıdaki bölümde açıklanmıştır.

Anlam, Kavram ve Kavram Alanı

Anlam, dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce; içerik olarak tanımlamaktadır (Vardar, 1998, s. 20). Burada dildeki birim sözcüklerse, sözcüklerin her biri zihinde bir kavram uyandırmaktadır. "*Kavram*, bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır" (Anlam, t.b.). Dilsel göstergelerin, insan kafası içinde oluştuğu noktadan yola çıkan Saussure, her bir göstergede kavram (gösterilen) ve sesletim (gösteren) olmak üzere iki yan bulunduğunu belirtmiştir. Ona göre kavram bir düşünce birimidir ve bu kavramı yansıtan ise sesletimdir. Sözgelimi, bir insan içinden /güneş/ sesletimini geçirdiği zaman, zihninde güneş nesnesi belirir (Başkan , 2003, s. 180-181).

Şekil 1. Sesletim ve kavram ilişkisi

Anlambilim açısından kelimeler *temel anlam* ve *yan anlama* sahiptirler. *Temel anlam*, kelimenin anlattığı ilk ve asıl kavramdır. *Yan anlam* ise kelime aracıyla anlatım bulan yeni kavramlardır ve temel kavramla yakınlık ilgisi bulunmaktadır. Soyut ve somut kavramları yansıtırlar (Aksan D., 1978, s. 54-61). Bu kavramları ayrıntılarıyla ele aldığı tablosundan sadece iki örneği Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Somut Kavramlar

Kelime	Temel anlam (ilk belirtilen kavram)	Somut yan anlamlar (ilgili yeni kavramlar)	Soyut yan anlamlar (ilgili yeni kavramlar)
Göz	Görme organı	Kaynak (su) Delik (iğne...) Bölme Ağacın tomurcuklu yeri	Nazar
Baş	Vücut parçası	Arazide en yüksek nokta Bir şeyin toparlakça ucu Başlangıç Bir şeyin uçlarından her biri (köprü) Tane Bir şeyin yakını ya da çevresi (mangal,ocak)	Bir topluluğu yöneten, Temel Sarafıye Önemce ileride olan, en üstün (baş komutan) Güreşte pehlivanların ayrıldığı beş dereceden üstü

İnsan zihninde beliren *kavramın* imge, değer ve içerik olmak üzere üç yönü bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, dünyada olan nesne, varlık ve durumlardır. İkincisi, kavramın duygusal katmanıdır. Üçüncüsü ise anlam ile açıklanmaktadır (Boz, 2015, s. 31). Örneğin, *kalp* kavramı insan ve hayvanların vücudunda bulunan organ olarak bir imgedir.

İnsan, kalbi olmadan yaşayamaz. Bu nedenle de en önemli organ olarak değerlidir. Bu değer duygu dili olarak da dile yansır ve acımasız biri için “kalpsiz” sözü söylenerek bu kişi değersizleştirilir. İyi bir insan için ise “sıcak kalpli biri” denerek ne kadar değerli olduğu gösterilir. İnsanın karakter yönü *kalp* kavramıyla daha da kısa ve açık bir şekilde ifade edilmiş olur.

Kalp (zihinde beliren kavram)

K.A.L.P (gerçek nesne)

Kalp (değer): duygusal olarak iyi / kötü

Kalp (içerik) anlam: organ

Bir toplumun kültürünü anlamak için dilindeki kavramlara bakmak gerekmektedir.

Kavram alanı kuramı⁴, 1931 yılında Alman dilcisi Trier tarafından ortaya atılmış olup, kuramın temeli, kavramların zihinde birbirinden soyutlanmış olarak ayrı ayrı bulunmadıkları, bir mozaik gibi birbiriyle sınırlandıkları, içinde birbirlerini etkiledikleri alanlar oluşturdukları biçiminde açıklanabilir (akt. Aksan D., 2021, s. 54).

Kavram alanı kuramına Aksan D., Türkçeden *alınmak, incinmek, kırılmak, gücenmek, darılmak, küsmek* gibi yakın anlamlıların oluşturduğu bir alanın varlığından örnek vermektedir (Aksan D., 2021, s. 55). Weisgerber, dış dünyadaki gerçeklik ve insan arasında var olan, insanın iç ve dış dünyası arasındaki bağlantıyı sağlayan bir çeşit ara dünya olduğunu söyler (akt. Özbent, 2013, s. 2). Buna göre insanın dünyayı anadili penceresinden tanıdığı için, kavramlara ait kavram alanının o dile ait olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, köyde yaşayan ve büyük şehre gitmemiş birisinin zihninde beliren *ekmek* ile şehirde yaşayan birisinin zihnindeki *ekmek* kavramı aynı değildir. Köyde yaşayan için kendi yaptıkları *ekmek* gözünde canlanır; tandır ekmeği, yufka ekmeği, mayalı *ekmek* vs. Ancak, şehirde yaşayan ise fırında gördüğü *ekmek* türlerini zihninde canlandırır; tost ekmeği, Trabzon ekmeği, kepek *ekmek*. Bir Japon’un zihnindeki *ekmek* kavramı ince uzun baget şeklindeki Fransız ekmeği, dilimli *ekmek* olabilir. Bu nedenle kavramlar kişiden kişiye değiştiği gibi dilden dile de değişmektedir. *Ekmek* deyince sadece zihinde *ekmek* belirmemekte, *ekmekle* ilgili olan ve *ekmek* çağrışımı yapan diğer kavramlar da zihinde belirmektedir. Örneğin; *ekmek-fırın- fırıncı- ekmek türleri- un- buğday- pıde* vs. bunların hepsi *ekmek* kavramının kavramsal alanını göstermektedir.

Öfke kavramı zihinde eş anlamlısı olan *kızgınlık, gazap, hiddet, sinir, asap* kavramlarıyla canlanmaktadır. Öfke deyimlerle ilişkilendirildiğinde, öfke kavramının kavram

⁴ Dil alanı, sözcük alanı olarak da adlandırılmaktadır.

alanını bu deyimlerde geçen kavramlar oluşturacaktır. Örneğin, Türkçede *kan beyne çıkmak* deyiminde *beyin* kavramı, Japoncada *hara ga tatsu* deyiminde *hara* (karın) kavramı öfke kavramının kavram alanındadır.

Yöntem

Araştırmanın amacı

Bu araştırmada, Türkçe ve Japoncadaki öfke duygusunu ifade eden deyimlerin karşılaştırmasını yapmak ve iki kültür arasındaki bu duygunun kavram alanını tespit etmek amaçlanmaktadır. Diğer bir deyişle, Türkçe ve Japonca kavram alanı kuramının temelinde öfke kavramının kavram alanını belirlemek, sınıflandırmak ve her iki dilin benzer ve farklılıklarını belirlemektir.

Veri Toplama Tekniği ve Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada tarama tekniği kullanılmıştır. Duygu ifadeleriyle ilgili aşağıdaki Türkçe deyimler sözlüğü ve Japonca deyimler sözlüğü adı altındaki sözlükler taranmış ve bunlarda bulunan “öfkelenmek” ile ilgili kalıplaşmış söz ve deyimler derlenmiştir. Türkçe örneklem için, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler sözlüğü* (Aksoy, 1995) ve Metin Yurtbaş’ın *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü* (Yurtbaş, 2013) ve Türk Dil Kurumunun *elektronik güncel sözlüğünde* geçen toplamda 86 deyim; Japonca örneklem için; Okan Haluk Akbay’ın *Japonca Deyimler Sözlüğü*’nden (Akbay, 2011), Nakamura Akira’nın “duygu ifadeleri sözlüğünden (*kanjou hyougen jiten*)” (Nakamura, 1993) ve Ito (1982)’nin makalesinden toplamda 41 deyim derlenmiş ve inceleme altına alınmıştır. Her iki dilin sözlüklerinde bulunan bütün deyimler derlendiği için sayıda eşitlik sağlanamamıştır. Eşit sayıda olmaması, iki dilin farklı yönünün göstergesi olarak sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Alfabetik sıraya göre sıralı olan yukarıdaki deyimlerle ilgili sözlüklerdeki *öfkeyi* ifade eden bütün deyimler tarama yöntemiyle tespit edilmiş ve örneklem oluşturulmuştur. Deyimleri sınıflandırmak için, insan zihninde beliren sözcük bir kavramdır ve her kavramın kavram alanı vardır, düşüncesindeki kavram alanı kuramının temelinde Türkçe ve Japonca dilleri sınıflandırıldı ve her iki dil için *öfke kavramının kavram alanı* saptandı. Daha iyi anlaşılması için şekil ve tablolar kullanıldı. Son olarak da bu tablolarda saptanan kavramlara göre her iki dilin karşılaştırmasına dayalı yine benzerlik / farklılık şemaları oluşturularak inceleme, bu şemalara göre sonuca bağlandı.

Sınırlılıklar

Aksan (2007), öfke sözcüğünün anlamsal boyutu içinde öfkeyi karşılayan diğer *kızgınlık*, *hiddet*, *gazap* sözcükleri birbirlerine yakın olması nedeniyle bu sözcükleri eş değer olarak ele almaktadır. Bu araştırmada da aynı görüş benimsenerek, bu sözcükler için *öfke* terimi kullanılmıştır.

Yurtbaşı (2013), *kızmak*'la ilgili 103 deyimden söz etmektedir. Ancak bu kitapta “öfkelenmek, sinirlenmek” anlamına da gelen *öfke* duygusunun dışında deyimler de olduğu görülmüştür. Örneğin; *Ahirette on parmağı yakasında olmak* deyimini, “ödevini yapmadığından kendisine karşı sorumlu olan kimseden öbür dünyada hesap sormak”, *damarı tutmak*; huysuzluğu depreşmek, aksiliği yatıştırılmaz olmak” anlamındadır (Aksoy, 1995, s. 704). Bu nedenle örnekte verilen farklı anlamlardaki deyimler kapsam dışında bırakılmıştır.

Sözcük türü olarak sadece eylem tabanlı deyimlerle sınırlı tutulmuştur. Sıfat ve belirteçler gibi sözcükler kapsam dışı bırakılmıştır.

İnceleme

Soyut bir kavram olan *öfke* duygusu, hem Türkçe hem de Japoncada çeşitli yollarla ifade edilmektedir. Bunlardan bir tanesi deyimlerdir. Deyimler, bir kavramı özellikle aktarma ve somutlaştırma yoluyla başka kavram ya da kavramlarla anlatırlar. Bu kavramların hepsi kavram alanıdır. Bu araştırmada *öfke (ikari)* kavramının kavram alanı oluşturulmuş ve Türkçe ve Japoncanın kendi kavramlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu bölümde öncelikle Türkçenin kavram alanı, ardından Japoncanın kavram alanı ele alınmıştır.

Türkçede Öfke Kavramının Kavram Alanı

Türkçede toplamda 86 tane deyim derlenmiştir. Bu deyimlerdeki *öfke* duygusunun kavram alanı, *vücutun parçaları*, *din*, *ateş*, *hastalık*, *renk*, *döngü*, *bilinç dışılık*, *patlayıcı madde*, *kabarma/dışa vurma*, *sigorta* alt kavramlarından oluşmaktadır.

Şekil 2. Türkçede *öfke* duygusunun kavram alanı

Bunlardan 41 tanesi vücut parçası kavramının alt kavramlarında yer almaktadır. Bu alt kavramlar ise *ağız*, *baş*, *burun*, *kan*, *kaş*, *göz*, *saç*, *topuk*, *damar*, *sinir* olmak üzere 10 tanedir.

Şekil 3. Türkçede vücut parçasına ait alt kavramlar

Ağız; Temel anlam, “yeme-içme-konuşma işlevini yapan vücut parçası”dır. “*ağzına geleni saymak*” deyimini öfkenin dışa yansımalarını konuşma işleviyle ifade etmektedir. Burada öfke gözlemlenebilir bir davranıştır.

Baş; Temel anlamı “vücudun en üst parçası”dır. *baş* kavramının temel anlamının dışında somut yan anlamları da bulunmaktadır. Bunlar *beyin*, *tepe*, *kafa* kavramlardır. Bu

kavramlar da *baş* gibi *kızgınlık* duygusunu deyimlerle somutlaştırmaktadırlar. Her birinde öfkenin vücudun en yukarisına doğru çıkması, atması şeklinde vücuttaki hissedilen değişim ifade edilmektedir. Bunlar sırasıyla, *başı kızmak / beyni atmak / dumanı tepesinden çıkmak / öfkesi tepesine çıkmak / tepesi atmak / tepesinin tası atmak / kafasının kontağı atmak / siniri tepesinde olmak* deyimleridir.

Burun; Temel anlamı “koklama organı”dır. Soyut yan anlamları, kibir ve öfke olmak üzere iki tanedir. Burada öfke duygusunu *burnundan solumak / canı burnundan çıkmak* deyimleri vermektedir. Öfkeli insanın hızlı nefes alıp vermesi ve burun delikleri büyümesi gibi gözle görülür durum, *öfke* duygusunun belirtisi olarak bu iki deyimle dile yansımaktadır.

Kan; Temel anlamı “damarlarda dolaşan kırmızı renkli sıvı”dır. En yalın anlamı vücut için hayati bir sıvı olmasıdır. Yan anlamı “soy”dur. Bu hayati sıvının deyim ve kalıp sözlerde hem olumlu hem de olumsuz bir anlam olduğu belirtilmektedir (Demir Kuzay, 2016). Kavram olarak *öfke* duygusunu *kanına dokunmak / kanı başına çıkmak / gözünü kan bürümek / gözleri kan çanağına dönmek* deyimleri yansıtmaktadır.

Kaş; Temel anlamı, göz kapaklarının üzerinde kıllardan oluşan yay görünümlü kısımdır. Kaş kavramından sadece “kaşları çatmak” deyiminin oluştuğu görülmektedir. İki kaşın aşağı doğru birbirine yaklaştırılmasıyla kızgın yüz ifadesi belirir. Türk toplumu, kızgın ve öfkeli olduğunu kaş çatarak gösterirler. Kaş kavramından oluşmuş başka deyim olmasa da “kaş çatma” kavramı özellikle yaramaz çocuklara karşı yapılan, sözsüz öfke belirtisidir.

Göz; Temel anlamı “görme organı”dır. Soyut yan anlamı ‘nazar’ ve ‘kızgınlık’ kavramlarıdır. İnsanın bakışları her türlü duygu halini yansıtır. Öfke duygusunu ifade eden 10 deyim, göz kavramından oluşmaktadır. *Gözleri çakmak çakmak olmak / gözü dönmek / gözleri evinden oynamak / gözlerinde şimşek(ler) çakmak / gözleri faltaşı gibi açılmak / gözü dönmek / gözü dumanlanmak / gözüne hiçbir şey görünmemek / gözünü kan bürümek / gözleri kan çanağına dönmek.*

Saç; Baş üzerinde bulunan kılların her biridir. “*Saç yolmak*” karşı tarafın canını acıtmak için kavga esnasında yapılan kötü davranıştır. Burada eğer kişi kendi saçını yoluyorsa ancak bu üzüntüden olur. Bu durumda “*saçını başını yolmak*” deyiminde olduğu gibi *başla* birlikte ikilemeli kullanılır. Sinirden saçını başını yolarak dövünmek, Türk toplumunun kızgınlığını ve öfkesini dışarı vurma davranışı, gözlemlenebilir bir davranıştır. Öfke duygusunu dile getiren saç kavramının bulunduğu deyim bundan başka bulunmamaktadır.

Topuk; Temel anlamı “ayağın yuvarlak olan alt bölümü”dür, eş anlamlısı “ökçe”dir. Yan anlam olarak vücudun uç bölümü olma özelliği ile deyimle yansımıştır. Öfke genellikle

başa çıkar ama vücudun aşağısında bulunan “topuk” kavramıyla *topuğa çıkmak* deyimini bulunmaktadır. Burada ters bir ilişki verilerek öfkenin topuklara kadar ulaşması ve oradan çıkmasıyla “çok öfkeli olma” durumu vurgulanmış olmaktadır. Türkçede *topuk* kavramından oluşan tek bir deyim varken, Japoncada ise hiç bulunmamaktadır.

Damar; Temel anlamı “canlılarda kanın dolaştığı kanal”dır. Damarın dışarıdan görünümü mavidir. İnsanlar sinirlendiğinde damarları görünür. Bu nedenle *sinirden damarı çıkmak*” deyimini öfkeli durumlar için kullanılır. Ayrıca *damarına basmak* ise karşıdakini sinirlendirmek anlamındadır.

Sinir; Temel anlamı “vücudun duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet” (sinir,t.b.), yan anlamlarından birisi ise, “hoşa gitmeyen, can sıkıcı”dır. Yan anlamı ile öfkelenmek ve kızgınlık kavramını somutlaştıran deyimlerde yer alır. *Sinir olmak / sinirden kudurmak / siniri oynamak / sinirine dokunmak / sinirleri altüst olmak / sinirleri bozulmak / sinirleri gergin olmak / sinirleri gerilmek / sinirleri ayağa kalkmak ve asabı bozulmak* olmak üzere 10 adet deyim bulunmaktadır. Bir deyimde geçen *asap* kavramı ise sinirin yan anlamlı kavramı olduğundan *siniri bozulmak* yerine *asabı bozulmak* şeklinde de kullanılır.

Öfke ve kızgınlık kavramının kavram alanını oluşturan diğer kavramlar ise *ateş, hastalık, renk, kabarma/dışa vurma, din, bilinç dışılık, patlayıcı madde, sigorta* kavramlarıdır.

Ateş; Temel anlamı “yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla ortaya çıkan ısı ve ışık”dır. Soyut yan anlamı, öfke ve hırs kavramıdır. Burada öfke duygusunun kavram alanını *ateş, alev, kızmak*, alt kavramları oluşturmaktadır. Öfke kavramını ifade eden 7 tane deyim saptanmıştır. *Alev kesilmek /ateş almak / ateş kesilmek / ateş püskürtmek /ateş saçmak / kızıp durmak / kızıp köpürmek*. Ateşin yanıcı ve kızgın olması öncelikle insanı yakarak acı duymasına sebep olur. Soyut kavram olan öfke ve kızgınlık, ateş ve onun diğer kavramlarıyla somutlaşmış olarak deyimlerde duygusal olarak belirmektedir. Kızgınlık aynı zamanda öfkedir.

Hastalık; Temel anlamı, sağlığın bozulmasıdır. Buna ruh sağlığı da girer. Öfke duygusunun kavram alanını *fitik (olmak), uyuz (olmak), kudurmak* şeklindeki deyimler oluşturmaktadır. Bunların her biri birer hastalık adıdır. *Babalı* kavramının temel anlamı “babası olandır”, yan anlamı ise “zaman zaman öfke nöbeti geçiren” (babalı, tb.)’dir. *Babalı tutmak* ise *öfkesi tutmak, öfke nöbeti tutmak*; öfkeden ne duruma düşüldüğünü anlatan kalıp sözlerdir. *Fitik olmak / uyuz olmak / uyuzlanmak / sinirden kudurmak / babaları tutmak / babaları üstünde olmak* deyimlerinin her biri öfkenin dışa vurulduğu gözlemlenebilir davranışlardır.

Renk; Temel anlamı “cisimler tarafından yansıtılan ışığın gözde oluşturduğu duyum”dur. Yan anlamında bir şeyi niteler. Öfke durumu renkle de ifade edilir. Öfkelenen insanın yüz rengi değiştiği için, *rengi atmak* ve *benzi atmak* deyimleri kullanılmaktadır. Buradaki *beniz* kavramı hem yüz hem de yüzün rengini çağırıştırır.

Kabarma; Bir yiyeceğin kabarması ve köpürmesi, o yiyeceğin bozulmuş olduğunu gösterir. Kabarma kavramı, öfkenin belirtisi olarak deyimlere yansımaktadır. *Öfkesi kabarmak /ayranı kabarmak / afyonu patlamak* deyimlerinde öfke, ayran ve afyon kavramlarıyla eş görülmektedir. Öfke, ayranın bozulduğunda kabarma yapmasına benzetildiği için *ayranı kabarmak* deyimleriyle somutlaştırılmıştır. Öfke, afyondur. Afyonu patlamak deyiminde öfke, afyonla eşdeğer görülerek öfke patlaması ifade edilmektedir. Ayrıca öfkenin ve kızgınlığın hareket olarak dışa yansımalarını *çiğ çiğ yemek istemek / hiddetinden çatlama / hop kalkıp hop oturmak / küplere binmek/ ortalığı kırıp geçirmek / bağırp çağırma / heyheyleri tutmak/ çılgına dönmek / deliye dönmek/ nevre dönmek* deyimlerinde görülmektedir. Bu deyimlerin sayısı 13 tane olup, öfkenin dışa yansımalarını gösteren deyimler olarak sayıları oldukça fazladır.

Din; Temel anlamı “Tanrı’ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet”dir (din, tb.). Burada da *öfke* duygusunun kavram alanı *abdest, Allah, din, iman, cin, şeytan, papaz, kıyamet, ifrit alt kavramlarından oluşmaktadır. Abdestini vermek, donatmak, Allah yarattı dememek, dinden imandan çıkmak, kıyametler koparmak, papaza kızıp oruç bozmak, şeytanları başına toplanmak, cinleri başına toplanmak, cinleri başına üşüşmek, cinleri başına çıkmak, ifrit kesilmek, ifrit olmak.* Bu deyimlerde öfke, din kavramıyla ilişkili deyimlerin kullanılmasıyla ifade edilmekte ve davranış olarak dışa yansıtılmaktadır. Öfkelenen kişinin içine sanki şeytan girmiş de her şeyi ona yaptırıyormuş gibi olumsuz davranışları yukarıdaki deyimlerle ifade edilmektedir. Deyimlerin 11 tane olması, bir tek öfke kavramı düşünüldüğünde oldukça fazladır. Buradan Türkçede dini kavramların kültür üzerinde oldukça etkili olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Japoncada din kavramı içeren deyimler saptanmamıştır.

Bilinç dışılık; Gerçek anlamı, bilinçsizliktir. Türkçede bir kişi, öfkenin etkisiyle bilinçsiz duruma düşebilir. Bu durum, *kendini kaybetmek* ve *komaya girmek* deyimleriyle ifade edilmektedir. Japoncada öfke kavramı için kullanılan bilinç dışı deyimleri saptanmamıştır.

Sigorta; Gerçek anlamı⁵, özellikle elektrik devresinde, akım çok güçlü olduğunda eriyerek güvenliği sağlayan, kazayı önleyen nesne veya düzen (sigorta, t.b.). Yan anlamı ise

⁵ Sözlükte açıklanan üç gerçek anlamından sadece üçüncüsüne atıf yapılmıştır.

sinirlenmektir. Elektriklerin aşırı yüklenmesiyle sigorta nasıl atıyorsa, insan da tahammül edilemeyecek bir duruma geldiğindeki öfkelenmesi sigorta atmakla eşdeğer olduğundan, öfkeli biri için *sigortası atmak* deyimini kullanılır.

Japoncada Öfke Kavramının Kavram Alanı

Japoncada öfke duygusunu ifade eden deyimlerde *vücut parçaları*, *ateş*, *hastalık*, *renk*, *kabarma*, *ters / arka* olmak üzere 6 kavramdan oluşmaktadır. Bu kavramlardan, *ateş*, *hastalık*, *renk*, *kabarma* Türkçedeki kavramlarla ortaktır. Sırasıyla her biri ele alındıktan sonra, *vücut parçaları* kavramı ayrı başlık altında incelenmiştir.

Şekil 4. Japoncada öfke duygusunun kavram alanı

Ateş; Öfke duygusu, alev, ısı, sıcaklık kavramlarıyla ilişkilidir. Ancak Japoncada tek bir deyim, ateş kavramını içermektedir. *Rekka no gotoku ikaru* (烈火のごとく怒る) deyimini, aşırı öfkeyi, yangın çıkması ve patlama şeklinde ifade etmektedir.

Hastalık; Vücut sağlığının bozulması olan hastalık kavramı, Japoncada öfke duygusunda “kanser olmak” olarak çevrilen *gan o tsukeru* (がんをつける), “öfke nöbetine tutulmak” *shaku ni sawaru* (癪に障る), *kan ni sawaru* (癩にさわる) deyimleri yer almaktadır.

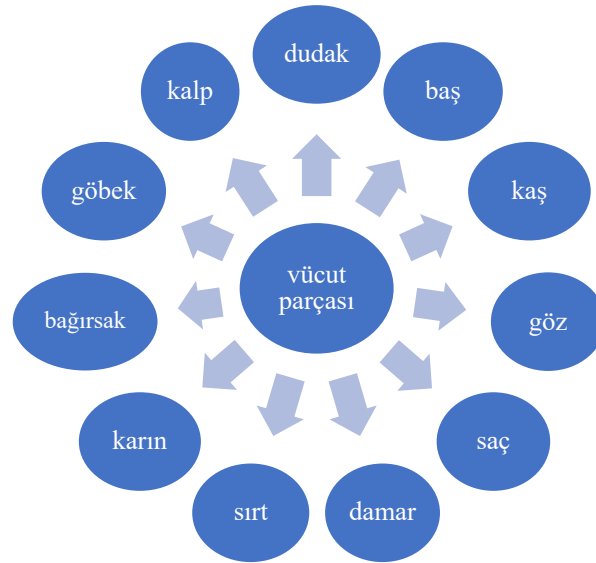
Renk; Öfke duygusu renk kavramıyla da ilişkilidir. Japoncada, “rengi yitirmek” *iro o nasu* (色をなす), “kırmızı rengin solması” *Manmenshu o sosogu* (満面朱を注ぐ) kızgınlığın yüzüne vurması” *Keshikibamu* (気色ぼむ), “kızgınlıkta yüz renginin değişmesi” *kessou kaeru* (血相を変える) şeklindeki deyimler renk kavramıyla kızgınlık ve öfkeyi ifade etmektedir.

Kabarma; Japoncada öfkenin kabarması tek deyimle anlatılmaktadır. Bu deyim “ruhun kabarması” *ki ga tatsu* (気が立つ) olup, aşırı öfkelenmeyi ve bunu davranış olarak dışa vurmayı ifade etmektedir.

Tersine; Tersine kavramı, *tam tersi* ve *arkaya dönüşü* ifade etmektedir. “tersine dokunmak, arkaya dönmek” olarak Türkçeye çevrilen *gekirin ni fueru* (逆鱗に触れる) ve *mukini naru* (向きになる) deyimleri kalıplaşmış olarak “öfke duygusunu” ifade etmektedir. Türkçede öfkeyi bu kavramlarla ifade eden deyim tespit edilmemiştir.

Taç; Başa takılan nesnedir. Eskiden hoş gitmeyen durumlarda kafaya taç eğri bir şekilde takılmış. Günümüz Japon toplumunda yüksek rütbeli insanların sinirlenmesi anlamında kullanılan *kanmuri o mageru* (冠を曲げる) deyimini bulunmaktadır.

Ayrıca, öfkenin kavram alanı içinde yer alan *vücutun parçaları* da şekil 5’deki gibi *baş, kaş, göz, saç, damar, sırt, karın, bağırsak, göbek, kalp* olmak üzere 11 kavramdan oluşmaktadır. Bu kavramların her biri aşağıda deyimlerle birlikte açıklanmıştır.

Şekil 5. Japoncada vücutun parçalarına ait alt kavramlar

Baş; Baş (atama) vücutun en üstünde bulunan parçadır. Japon toplumunda öfke duygusu başta yoğunlaşır. En çok bilinen deyim ise *atama ni kuru* (頭にくる) deyimidir. Türkçe karşılığı olan “başa gelmek” ise öfke duygusundan farklı duyguyu ifade eder. Genellikle kişi olumsuz bir şey yaşadığında “hep benim başıma geliyor” şeklinde kullanır bu deyim. Bu nedenle Türk ve Japon toplumu için “baş” kavramı ikisi de olumsuz duygular için kullanılsa da *atama ni kuru* (başa gelmek) deyimini için geçerli değildir. *Atama karayuge o tateru* (頭から湯

氣を立てる) “baştan buhar çıkmak” anlamına gelen bu deyimde öfke, “buhar” olarak kavramlaşmıştır. Ayrıca, *Tosakani kuru* (鶏冠に来る) deyimini de *atama ni kuru* deyimiyile aynı öfkeyi anlatsa da buradaki *tosakani* kavramı, “kümes hayvanlarının başında bulunan ibik” olarak vücudun parçasıdır.

Kaş; Gözün üzerinde bulunan yay şeklindeki kıl yığıdır. Yan anlamıyla kızgınlık duygusunu ifade eder. Japoncada *Mayu o tsuriageru* (眉を吊り上げる) “kaşı yukarı kaldırmak” deyimini, kızgın bir şekilde kaşların çatılmasını ifade eder. *Ryuubi o sakadateru* (柳眉を逆立てる) deyiminde bulunan *ryuubi* “yay şeklindeki kaş” kavramıdır. Bu deyimde de kaşların çatılmasıyla öfke ve kızgınlık duygusu dışa vurma davranış olarak vurulmaktadır. Kaş kavramıyla ilgili bu 2 deyim bulunmaktadır.

Göz; Japonca “me” kavramıdır. Kaştan çok daha fazla kızgınlığı anlatmaktadır. Gözlerin kısılması, gözlerin irileşmesi öfkenin dışa vurum şeklidir. *Me o tsuriageru* (目を吊り上げる), *me o sankaku ni suru* (目を三角にする), *me ni kado o tateru* (目に角を立てる), *mekujira o tateru* (目くじらをたてる), *me o muku* (目を剥く) olmak üzere öfkeyi somutlaştıran 5 tane deyim bulunmaktadır.

Saç; *Saç*, *saç teli*, *kıl* kavramlarından oluşan deyimler, öfke duygusunu somutlaştıran deyimlerdir. Sinirlendiğinde saçın ayağa kalkması ve dikilmesi *dohatsuten o tsuku* (怒髪天を衝く), *dohatsukanmuri o tsuku* (怒髪冠を衝く), *tsumuji o mageru* (旋毛を曲げる) deyimleriyle ifade edilmektedir.

Damar; *Aosuji*, mavi damar’dır. Öfke, mavi damar kavramıdır. *Aosuji o haru* (青筋を張る) “mavi damarı germek” ve *aosuji o tateru* (青筋を立てる) “mavi damarı kabartmak” deyimleri öfkenin vücuttaki damarla somutlaşmasıdır.

Dudak; Temel anlamı, “ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri”dir. Dolayısıyla, ağzı dışarıdan çevrelediği için ağzın kapısıdır. Yan anlamı “ağız”dır. Besinlerin alındığı ve konuşmanın gerçekleşmesi için önemli bir kavramdır. “Dudak ısırma” anlamına gelen *kuchibiru wo kamu* (唇を噛む) deyimini, öfkenin ağızdan dışarı çıkmasını engellemek için yapılan bir davranıştır. Ancak “dudak ısırma” Türkçede, öfke değil “imrenme” duygusunu ifade etmektedir.

Sırt; Temel anlamı “boyundan bele kadar uzanan üst bölüm”dür. Öfke duygusunu ifade eden *kata o ikaseru* (肩を怒らせる), Türkçe karşılığı “sırtı kızdırmak”dır. Ancak bu karşılığın Türkçe için hiçbir anlamı yoktur.

Karın; Temel anlamı “insan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarından kasıklara kadar olan ön bölgesi”dir. Japoncada “hara” kavramı ile öfke duygusunu anlatan 8 deyim bulunmaktadır. Japoncadaki öfke kavramının kavram alanında en fazla deyim “hara”dan oluşmaktadır. Bu deyimler, *hara ga tatsu* (腹が立つ), *hara o tateru* (腹を立てる), *hara ni suekanneru* (腹に据えかねる), *hara ga nieru* (腹が煮える), *hara ga niekurikaeru* (腹が煮えくり返る), *harano mushi ga hajimaranai* (腹の虫が治まらない), *mukappara ga tateru* (向っ腹を立てる), *mukappara ga tatsu* (向っ腹が立つ) deyimleridir.

Bağırsak; Temel anlamı “sindirim organı”dır. Japoncada “harawata” kavramı ile ifade edilir. Bağırsakta genellikle sindirim olayı bir döngü içinde düzenli olarak devam etmektedir. Bağırsaktaki bu biyolojik olay öfke duygusunun bağırsaklardaki kaynama şeklindeki hareketliliğe yol açmasını, *harawata ga niekurikaeru* (はらわたが煮えくり返る) ve *harawata ga nietekaeru* (腸が煮え返る) deyimleri ifade etmektedir. Türkçe karşılığı, “bağırsağın tekrar tekrar kaynaması” olarak çevrilmektedir ve Türkçede öfkenin kavram alanı içinde bağırsak kavramını içeren deyim bulunmadığı tespit edilmiştir.

Göbek; Temel anlamı “karnın ortasında bulunan ve göbek bağının bulunduğu çukur”dur. Japoncada “heso” kavramı ile ifade edilir. Öfke duygusunun alt kavramıdır. *heso o mageru* (臍を曲げる) deyimini, öfke duygusunu ifade etmektedir. Türkçe “göbeği bükme” olan çevirisinin bir anlamı bulunmamaktadır. Ancak Türkçede “göbek atmak”, “göbek büyütme”, “göbek bağlamak” deyimlerinde göbek kavramı farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

Kalp; Vücudun en önemli organı, *shinzou*’dur. Ancak yan anlamında çeşitli duygusal durumların ifadesinde *kokoro*, *mune* kavramları kullanılır. Deyimde geçen *shintoo*, *kokoro* kavramının eski adıdır. Öfkenin kalpte doğması olarak açıklanan *ikari shintoo ni hassuru* (怒り心頭に発する) deyimini “çok öfkelenmeyi” ifade etmektedir. Ancak günümüzde çok sık kullanılmasa da deyimlerle ilgili sözlüklerde yer almaktadır.

Bulgular

Öfke duygusunun kavram alanı, Türkçede *vücudun parçaları*, *din*, *ateş*, *hastalık*, *renk*, *bilinç dışılık*, *patlayıcı madde*, *kabarma*, *sigorta* olmak üzere 9 kavramdan oluşmaktadır. Buna karşın Japoncada ise *vücut parçaları*, *ateş*, *hastalık*, *renk*, *kabarma/dışa vurma*, *ters/arka*, *taç* olmak üzere 7 kavram tespit edilmiştir. Her iki dildeki kavram alanını oluşturan bu kavramların karşılaştırılması sonucundan aşağıdaki benzerlik ve farklılıklar saptanmıştır.

Benzerlikler; *vücut parçaları, ateş, hastalık, renk, kabarma/dışa vurma* kavramları ortak kavramlar olduğu için her iki dil konuşurlarının öfke duygularının kültürel yönden benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuç, tablo 2 ve tablo 3’de görülebilir.

Tablo 2

Japonca ve Türkçe Deyimlerde Öfke Kavramının Kavram Alanının Benzer Kavramları

Türkçe	Öfke kavramları	Japonca
Alev kesilmek/Ateş almak/ Ateş kesilmek/Ateş püskürmek/Ateş saçmak/Kızıp durmak/Kızıp köpürmek	ATEŞ	Rekka no gotokuikaru (烈火のごとく怒る)
Fıtık olmak/Uyuz olmak/ Uyuzlanmak/Sinirden kudurmak/ Babaları tutmak/Babaları üstünde olmak/Kızıp köpürmek	HASTALIK	Gan o tsukeru (がんをつける) Shaku ni sawaru (癩に障る) Kan ni sawaru (癩にさわる)
Benzi atmak/Rengi atmak	RENK	İro o nasu (色をなす) Manmenshu o sosogu (满面朱を注ぐ) Keshikibamu (気色ばむ) Kessou kaeru (血相を変える)
Öfkesi kabarmak /Ayrıntı kabarmak / Afyonu patlamak / Çiğ çiğ yemek istemek / Hiddetinden çatlama / Hop kalkıp hop oturmak /Küplere binmek/ Ortalığı kırıp geçirmek / Bağırıp çağırma / Heyheyleri tutmak/ Çılgına dönme / Deliye dönme/ Nevri dönme	KABARMA	Ki ga tatsu (気が立つ)

Tablo 3

Japonca ve Türkçe Deyimlerde Vücut Parçasının Ortak Kavramları

Türkçe	Öfke kavramları	Japonca
Başı kızmak/Beyni atmak Dumanı tepesinden çıkmak/öfkesi tepesine çıkmak/Tepesi atmak/Tepesinin taşı atmak/Kafasının kontağı atmak/Siniri tepesinde olmak	BAŞ	İkari şintoo ni hassuru (怒り心頭に発する) Tosakani kuru (鶏冠に来る)
Kaşlarını çatmak	KAŞ	Mayu o tsuriageru (眉を吊り上げる) Ryuubi o sakadateru (柳眉を逆立てる)
Gözleri çakmak çakmak olmak / Gözü dönmek / Gözleri evinden oynamak / Gözlerinde şimşek(ler) çakmak /Gözleri faltaşı gibi açılmak /Gözü dönmek /Gözü dumanlanmak /Gözüne hiçbir şey görünmemek/ Gözünü kan bürümek Gözleri kan çanağına dönmek	GÖZ	Me o tsuriageru (目を吊り上げる) Me o sankaku ni suru (目を三角にする) Me ni kado o tateru (目に角を立てる) Mekujira o tateru (目くじらをとてる) Me o muku (目を剥く)
Saç baş yolmak	SAC	Dohatsuten o tsuku (怒髪天を衝く) Dohatsukanmuri o tsuku (怒髪冠を衝く) Tsumuji o mageru (旋毛を曲げる)
(Sinirden) damarları çıkmak / Damarına basmak	DAMAR	Aosuji o haru (青筋を張る) Aosuji o tateru (青筋を立てる)
Asabı bozulmak / Sinir olmak Sinirden kudurmak /Siniri oynamak Sinirine dokunmak /Sinirleri altüst olmak /bozulmak / Sinirleri gergin olmak / gerilmek /Sinirleri ayağa kalkmak	SİNİR	Shinkei ni sawaru (神経に障る)

Buna karşın, birbirinden farklı olan kavramlarda öfke duygusunun da Türk ve Japonlarda farklı şekillerde yansıttıkları görülmüştür. Bu farklılıkları kavramlar üzerinden (Tablo 4 ve Tablo 5) açıklamak gerekirse;

Türk toplumu öfkesini dışsal hareketlerle gösterme eğilimindedir. Bu, deyimlerin sayısının Japonların deyiminden daha fazla oluşundan ve *din, bilinç dışılık, kabadayılık, sigorta ve patlayıcı madde* kavramlarının öfkeyi deyimlerle somutlaştırmasından anlaşılmaktadır.

Tablo 4

Türkçedeki Farklılıklar

Türkçe	Öfke kavramları	Japonca
Ağızına geleni saymak	AĞIZ	-
Burnundan solumak / Canı burnundan çıkmak	BURUN	-
Kanına dokunmak / Kanı başına çıkmak / Gözünü kan bürümek / Gözleri kan çanağına dönmek	KAN	-
Abdestini vermek / donatmak / Allah yarattı dememek/ Dinden imandan çıkmak/ Kıyametler koparmak/ Papaza kızıp oruç bozmak / Şeytanları başına toplanmak/ Cinleri başına toplanmak / Cinleri başına üşüşmek / Cinleri başına çıkmak/ İfrit kesilmek / İfrit olmak	DİN	-
Kendini kaybetmek/ Komaya girmek	BİLİNÇ DIŞILIK	-
Barut kesilmek / Fitali olmak/ Fitali almak	PATLAYICI MADDE	-
Sigortası atmak	SİGORTA	-

Ayrıca, özellikle Türk toplumunda öfke durumu dini kavramlar içeren deyimlerle ifade edilmesi, Türklerin yaşamında din kavramının etkili olduğunu göstermektedir. Japon toplumunda öfke durumunu ifade eden deyimlerde din kavramı olmayışı, onların öfkelerini dini kavramlarla ilişkilendirmediklerini göstermektedir.

Öfke duygusunu ifade eden dini kavramlar içeren deyimler, Japoncada tespit edilemediği yukarıda ifade edilmişti. Ancak sözlüklerde *hotokeno kao mo sando* (仏の顔も三度), “budanın yüzü bile üç kere” atasözü bulunmaktadır. Atasözü olduğu için kapsam dışında olsa da *din* kavramı içinde tek bir örneklem olarak burada değinme ihtiyacı duyulmuştur. Bu atasözü, “Buda’ya 3 kez dokunduğunuzda Buda bile öfkelenir” anlamında kullanılmaktadır. Özellikle istenmeyen bir hareket çok fazla tekrarlandığında, karşıdakinin sabrının tükendiği anda söylediği sözdür. Ancak bu çıkarım eldeki verilerle sınırlıdır. Genelleme yapabilmek için, din içerikli bütün kavramlardan oluşan atasözü, deyim ve kalıp sözler de incelenmelidir.

Tablo 5

Japoncadaki Farklılıklar

Türkçe	Öfke kavramları	Japonca
-	DUDAK	Kuchibiruwo kamu (唇を噛む)
-	SIRT	Kata o ikaraseru (肩を怒らせる)
-	KARIN	Hara ga tatsu (腹が立つ) Hara o tateru (腹を立てる) Hara ni suekanneru (腹に据えかねる) Hara ga nieru (腹が煮える) Hara ga niekurikaeru (腹が煮えくり返る) Harano mushi ga hajimaranai (腹の虫が治まらない) Mukappara ga tateru (向っ腹を立てる) Mukappara ga tatsu (向っ腹が立つ)
-	BAĞIRSAK	Harawata ga niekurikaeru (はらわたが煮えくり返る) Harawata ga nietekaeru (腸が煮え返る)
-	GÖBEK	Heso o mageru (臍を曲げる)
-	KALP	Ikari şintoo ni hassuru (怒り心頭に発する)
-	TAÇ	Kanmuri o mageru (冠を曲げる)
-	TERS/ARKA	Gekirin ni fueru (逆鱗に触れる) Mukini naru (向きになる)

Ayrıca bir diğer farklılık, öfkeyi ifade eden deyimlerden vücut parçaları kavramına ait *karın*, *bağırsak*, *sırt*, *göbek*, *kalp* ve *dudak* kavramlarının Japoncada bulunmasıdır (Tablo 5). *Karın*, *bağırsak*, *göbek* sindirim sisteminde yer aldığı için birbirleriyle bağlantılı bu organlar Japon toplumunun öfke duygusunu hissettiği vücut parçalarıdır. Özellikle *hara* (*karın*) kavramından oluşan deyimlerin sayıca diğerlerinden fazla olması, öfkenin başladığı ve kabardığı yer olduğunu göstermektedir. Bununla ilgili olarak *hara*'nın Japon toplumuna özgü kültürel bir kavram olduğunu daha öncesinde söyleyenler de olmuştur (Matsuki, 1995) (Varoğlu, 2013). *Karın* kavramı, deyimlerde farklı metaforlar içermektedir (Varoğlu, 2013).

Sonuç

Sonuçlar aşağıda 4 madde ile özetlenebilir.

1. Türkçe ve Japoncada *ateş*, *hastalık*, *renk*, *kabarma/dışa vurma* kavramlarının öfkenin kavram alanında ortak kavramlar olması, öfke duygusunun ifade edilmesinde her iki toplumda kültürel benzerliklerin olduğunu göstermektedir.

2. Vücut parçalarından oluşan kavram alanında her iki dildeki *baş, kaş, göz, damar, saç, sinir* kavramları ortak olması da öfke duygusunun ifade edilmesinde kültürel benzerliklerin olduğunu göstermektedir. Ancak kavram alanında kesişmeyen kavramlar da saptanmıştır. Bunlar Japoncada *karın, bağırsak, sırt, göbek, kalp* ve *dudak* kavramlarıdır. Bu kavramlar vücudun içinde yer aldığı için Japon toplumunda öfkenin karın bölgesinde hissedilen bir duygu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Japon toplumunun öfke duygusunu içinde yaşamaya eğimli olduğunu göstermektedir. Buna karşın Türkçede *ağız* ve *burun* kavramları vücudun dışarıdan görünen parçaları olduğu için, Türk toplumunun öfke duygusunu dışarı vurmaya eğimli olduğu sonucu çıkmaktadır.
3. Öfkenin kavram alanının iki dilde farklı kavramlardan oluştuğu saptanmıştır. Bu durum, her bir kavramla kültürel yönün ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Diğer bir deyişle, öfke duygusunun kavram alanında her iki dilde farklı farklı kavramlar olması, Türk ve Japon toplumuna has kültürel farklılığın göstergesidir. Örneğin, Türkçede din kavramıyla ilgili deyimlerin sayıca fazla olması, Türk toplumunun yaşam kültüründe dinin etkili olduğunu belirtisidir.
4. Türkçede öfke duygusunu ifade eden deyimlerin sayısının Japonca deyimlerden iki kat fazla olması, kavramların sayısının da fazla olması sonucunu doğurmuştur. Buradan kültürel bağlamda Türkçenin öfke duygusunu anlatım gücünün Japoncanın anlatım gücünden daha zengin olduğu sonucu çıkmaktadır.

Bu araştırmada, iki dilin deyimlerinde öfke duygusunun kavram alanına göre yapılan karşılaştırma sonucunda yukarıdaki benzerlik ve farklılıklar yoluyla kültürel yönleri ortaya konulmuştur. Ancak, bu sonuç sadece örnekleme bulunan deyimlerle sınırlıdır. Kesin bir sonuca varmak için hem tüm duyguları (şaşkınlık, korku, heyecan, endişe vs.) hem de atasözleri de içine alacak şekilde daha kapsamlı araştırma yapmak ve kavram alanı sözlüğü oluşturmak gerekmektedir.

Yabancı dil öğretimi açısından bakıldığında, dili sadece dilbilgisi ve sözcükleriyle öğrenmek/öğretmek değil, kültür yönüyle de öğrenmek/öğretmek gerekmektedir. Özellikle iki toplumun kültürü, dil-kültür ilişkisi ve kültürün dile yansımaları açısından anlatılırken bu araştırmadaki sonuçlar ve derlenen deyimler örnek olarak kullanıldığında konuya katkı sağlayacaktır. Ayrıca deyimlerin kavramsal sınıflandırılmasıyla her iki dili öğrenenlerin, kavramdan ve anlamdan deyime kolaylıkla ulaşıp kullanabilecekleri bir başvuru kaynağı bilim dünyasına kazandırılmış olacaktır.

Buna ek olarak bu araştırmanın dilbilim, yabancı dil eğitimi, halkbilimi gibi çeşitli alanlara da katkı sağlaması beklenmektedir.

Bundan sonraki araştırmamızı iki yönlü sürdürmeyi planlanmaktayız. Birincisi, Japoncadaki öfke duygusuna ait deyimlerin kullanım farklılıklarını bağlama göre incelemek. Diğeri ise Türkçe ve Japoncadaki şaşkınlık duygusunun kavram alanını belirleyerek karşılaştırmalı çalışmalara devam etmektir.

Kaynakça

- Akbay, O. H. (2011). *Japonca deyimler sözlüğü*. Konya: Kömen Yayınları.
- Aksan, D. (1978). *Anlambilimi ve Türk anlambilimi*. Ankara: Erol Ofset Matbaacılık.
- Aksan, D. (1993). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi Kitabevi.
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim, anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2021). *Anlambilim - anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, M. (2006). Metaphors of anger: an outline of a cultural model. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3(1), 31-67.
- Aksan, M. (2007). Lexicon of negative emotions from a cross-cultural perspective. (L. Miyares, Ed.) *Centro de Linguística Aplicada, Actas -I*, 322-326.
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2 - deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildirişim - insan dili ve ötesi*. İstanbul: Multilingual.
- Boz, E. (2015). Bir gösterge modeli olarak dil. *Türk Dili*, 30-33.
- Demir Kuzay, G. (2016). Atasözleri ve deyimlerde "kan" kavramı. *Türk Dünyası*(41), 13-35.
- Denizman, S. (2019). *Türkçede "burun" Japoncada "hana" ile oluşmuş deyimler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gençer, Z. (2017). Türk ve Japon atasözlerinde hayvan metaforları. C. Kahraman ve L. Toksöz (Eds.), *Japon Dili ve Kültürü İncelemeleri* içinde. (Vol. 3, pp. 201-218). London: Transnational Press.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, (44), 89-110.
- Hacızade, N. (2012). *Bilişsel dilbilim açısından duyguların dili*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ishida, A. P. (2000). dōshi kan'yō-ku ni taisuru tōgo-teki sōsa no kaisō kankei (Sözdizimsel işlemlerin fiil deyimleriyle hiyerarşik ilişkisi). *Nihongokagaku*, 24-43.
- Ito, M. (1982). Nichidoku kanyōku no gushosei to imi kinou (Japonca Almanca deyimlerde somutlaşma ve anlamsal işlev). *Gakushuin Daigaku Daigakuin Doitsu Bungaku Gakkai*, (s. 29-46), Tokyo.
- Köksal, A. (2003). *Dil ile ekin*. İstanbul: Toroslu kitaplığı.
- Kövecses, Z. (2008). Introduction: cultural variation in metaphor. *European Journal of English Studies*, 8(3), 263-274.
- Matsuki, K. (1995). Metaphors of anger in Japanese. In J. R. MacLaury (Ed.), *Language and the Cognitive Construal of the World*. De Gruyter Mouton.

Nakamura, A. (1993). *Kanjou hyougen jiten*. Tokyo: Tokyotou Shuppan.

Öfke. (t.b.). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Sözlük içinde: <https://sozluk.gov.tr/>

Özbek, A. (2015). Japonca isim-eylem deyimlerinin sözdizimsel ve anlambilimsel özellikleri - Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmalı incelenmesi. S. Esenbelve E. Küçükyalçın (Eds.), *Türkiyede Japonya Çalışmaları II* içinde. (pp. 116-127). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Özbent, S. (2013). Sözlüksel alan teorisi ve çeviri. *Diyalog*, 2, 55-66.

Subaşı, L. (1988). *Dilbilimi açısından deyim kavramı ve Türkiye Türkçesindeki örneklerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Uzun, L. S. (1991). Deyimleşme ve Türkçede deyimleşme dereceleri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (2), 29-39.

Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: abc.

Varoğlu, G. (2013). Japoncada hara Türkçede karın sözcüğü ile oluşan deyimlerin kavramsal anlamsal karşılaştırılması. *Dil Dergisi*, (161), 34-49.

Varoğlu, G. (2016). *"hara", "kokoro", "mune" sözcükleri ile oluşturulan Japonca deyimlerde metaforik ve metonimik yapılanma / Metaphorical and metonymical structuring of Japanese idioms formed with the words "Hara", "Kokoro", "Mune"*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Wierzbicka, A. (1999). *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris, Fransa: Cambridge Press.

Yurtbaş, M. (2013). *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık.